Barndomserindringer fra ”Haven” – Næsset 6 og 22 i Horsens

Når jeg af og til ligger vågen om natten, så hænder det, at jeg er på rejse ind i fortidens have, og det er jo selv sagt ikke en hvilken som helst have, men HAVEN.

Det må ha’ været i 1934, at vores forældre købte et stykke af en tidligere frugtplantage, det var året før storebror Ole blev født. Mange af de gamle frugttræer med mange forskellige sorter, tidlige og sene, gjorde, at vi kunne gnaske æbler stort set hele året.

Grunden lå på Næsset, som på den tid var et yderområde af Horsens. Næsset er beliggende i byens østlige udkant på nordsiden af Horsens fjord.

I den første tid var der kun et enkelt lille træhus på grunden med en dør og et stort vindue på vestsiden med små kulørte ruder, blå, røde og grønne. Der blev i forlængelse af det lille træhus bygget et meget lille, smalt køkken. Senere blev der bygget en længe med vores forældres soveværelse og to små køjerum til os unger. Et lokum var der også. Iført overall og gummistøvler var far ”natmanden”, som klarede tømningen. Han gravede et hul et passende sted ude mellem frugttræerne, og der blev ”gødningen” så hældt i.

I begyndelsen af maj flyttede familien fra lejligheden, Nørregade 1, ud i sommerhuset på Næsset. Opholdet i sommerhuset varede, lidt afhængigt af vejret, til midt i september.
Sommerhuset, som senere igen blev udvidet med et større køkken, en spisestue og en muret bygning indeholdende badeværelse og toilet med rindende vand.
Mellem længerne var der anlagt en gård med store fliser. I kanten af flisegården var et stort æbletræ blev bevaret. Den sidste udvidelse af ”sommergodset” blev en tilbygning til stuen, en muret pejsestue. Det er dog ikke helt rigtigt, for da vi var blevet 5 i børneflokken, så kunne vi ikke være i de to små køjerum – der blev bygget et træhus med 2 værelser på det areal, hvor det tidligere beskyttelsesrum havde ligget. Beskyttelsesrummet var blevet anlagt under krigen og gravet godt ned i jorden, det var stivet af med jernbanesveller. I rummet blev opbevaret overlevelsesproviant. Flere år efter krigen lå beskyttelsesrummet der endnu, og det var næsten fyldt med vand – der var en ulidelig stank, da de rådne æg blev fjernet.

Hvordan formede livet sig i HAVEN? Det afhænger selvfølgelig af hvis erindringer, der ligger til grund for det oplevede. Vi er fem søskende med en aldersforskel på 16 år mellem den ældste og den yngste, så vores erindringer om HAVEN er selvfølgelig vidt forskellige.

Der er meget at gribe fat i, det popper ligesom op, når jeg indstiller på dengang. Der var ikke direkte adgang til fjorden fra HAVEN, men flere steder hvor vi kunne komme ned til fjorden. Et af stederne var en smal sti mellem to grunde, som

grundejerforeningen ejede. Hernede var en bådebro, hvor vores forældres klinkbyggede robåd i en årrække lå fortøjet. Jeg var ofte alene dernede, Ikke for at ro men for at stange ål. Når det var lavvandet vandede jeg ud og jog ålejernet ned i de mange grønne tangklatter, der som havfruehår flød i vandoverfladen. Det hændte, at jeg fik øje på halespidsen af en ål, der stak ud fra tangen og langsomt bevægede sig fra side til side, og så kunne jeg beregne, hvor ålejernet skulle stanges ned.

Sommetider forsøgte jeg mig som lystfisker uden at medbringe ålejernet, og det skete, at det lykkedes for mig at fange en ål, der havde afsløret sit gemmested. Med et hurtigt greb ned i havfruehåret blev ålen pakket ind, så den ikke kunne smutte væk, – og så var der stegt ål til frokost.
HAVEN var stor, dækkede to parcelhusgrunde. Den nordlige del havde husnummer 6 og den sydlige del var nummer 22. Ude foran den "trelængede gård" var anlagt en dejlig stor græsplæne.
I den østvendte side var nærmest en mindre skov af gamle æbletræer, mest sommeræbler – skovfoged, citronæbler, de helt tidlige sommeræbler - trans bran blanch - eller noget i den retning – lad os kalder dem augustæbler – det var de første æbler, der var modne om sommeren.
Der var også et par pæretræer, et lille og et der var ret højt – det var sommerpærer, som også hvepsene syntes godt om. Jeg husker, at jeg en gang havde den tvivlsomme fornøjelse at modtage indtil flere stik, selvom jeg forsøgte at spurte væk fra disse små hidsige bæster. Jeg blev tilset af læge Sven Kraunsøe – ham og hans kone, kaldet Gumse ejede også et sommerhus på Næsset; deres grund lå med direkte adgang til fjorden.

Da jeg har været 12-13 år hændte det, at jeg om efteråret gik hen i deres have med min salonriffel og skød til måls ud over fjorden. Salonriflen havde tilhørt morfar Alfred. Inden da havde jeg haft en luftbøsse, som både blev brugt til at skyde til måls efter en skydeskive, der var opsat på et skur, der var bygget sammen med huset og vendte ud mod haven, og til at pløkke gråspurve, der havde anbragt sig på telefonledningerne – det var nemt, og dengang følte jeg ikke, at der var noget forkert i det – burde mine forældre ha´ fortalt mig noget om, at et skydevåben ikke var legetøj, og skulle behandles med forsigtighed? Jeg burde vel selv ha' indset, at sådanne små grossenolliker er levende væsener, som også har ret til at leve!

I den nordlige del af HAVEN fortsatte græsplænen i en rundbueform omkranset af prydbuske. I udkanten af plænen, lige op til grusgangen, der førte fra vejen til huset, var placeret en høj flagstang. På mange søndage og fødselsdage røg det store dannebrogsflag til tops.

Bevægede man sig længere mod vest var der frugtbuske i tre rækker, nederst solbær, dernæst ribs og øverst forskellige sorter af stikkelsbær. Længere vestpå var der plantet frugttræer i flere rækker. I det resterende areal blev der dyrket grønsager, kartofler, gulerødder m.v. Hvert år blev der anlagt nye asparges-bede – det var bare så lækkert at kunne stikke asparges lige inden, de skulle nydes til frokost. Skulle

asparges ikke lige spises med det samme, blev de opbevaret i et rabarberblad og lagt i kælderen, som var et cementrør nedsænket i køkkengulvet.

Nu jeg er ved køkkenet, så vil jeg lige dvæle ved stativet med tykmælksskåle – der var en vældig omsætning i den delikatesse med revet rugbrød og brunt sukker. Den varme mad blev lavet på to spruttende primusser, og der var også et minikomfur i et lille skur et stykke væk fra køkkenet.

Noget af det jeg erindrer klart er, når der blev afholdt krebsegilde. Krebsene blev ploppet ned i spilkogende vand, tilsat dild og meget hurtigt skiftede de farve fra brun til rød. Krebsegilderne i Haven var virkelig en fest, der ville noget. Gæsterne havde fået en hagesmæk på med krebsemotiv og en "krebsesang" blev omdelt, der berettede om, hvordan et sådant væsen skulle parteres på den helt rigtige måde – en snaps til halen og én til hver af klosaksene! De flotte røde krebs blev serveret på et underlag af grøn salat og dertil ristet brød – kolde øl og ditto snaps. En gæst havde tilberedt en lækker krebsemad, men hun havde fået noget galt i halsen og gik ud i køkkenet - "hvis hun ikke kommer tilbage, så helle for hendes krebsemad", lød det.

I sagens natur, så skulle der først fanges nogle krebs, før der kunne holdes gilde. Far og mor havde aftaler med gårdejere, der havde en mergelgrav eller en mose, hvor krebsene var. Betalingen var et par dunke gulvlak – ejerne var ikke selv krebsespisere. Krebsejagten foregik ved solnedgangstid hen i august. Vi medbragte krebsebrikse, som bestod af en metalring med et udspændt net, hvorpå der var bundet en luns kraftigt lugtende kød. Briksene blev sænket ned i vandet ved hjælp af en tvege, en hasselkæp, der endte i et Y. Der gik vel ca. 3 kvarter, så blev briksene røgtet, og alle de dejlige krebs, og der var tit mange, blev landet og opbevaret i en våd sæk. Ved hjemkomsten blev de anbragt enten i badekarret Nørregade 1, eller i en zinkbalje på Næsset. Da krebsene havde brug for ilt, var det nødvendigt med lidt vandtilførsel, hvilket af og til bevirkede, at vand løb ud over kanten, og det hændte ofte, at krebsene tog turen med, så der var lidt arbejde med at finde overløberne. Krebsene blev fanget et par dage før gildet, så deres tarme var rene, til at "deltage" i krebsegildet.
I flere år var det en fast tradition, at der blev afholdt krebsegilde i august. Det var ikke kun spisestuen, der var pyntet op til gildet, også i haven var der lavet feststemning med kulørte lamper, hængt op i træerne i forskellige farver, og nederst i haven, i toppen af det ægte kastanjetræ, var ophængt en stor lysende fuldmåne.

Vores forældre sørgede for, at vi fik gode udfoldelsesmuligheder, de måneder vi var på "ferie" i HAVEN. Da vi var små, blev der lavet en sandkasse tæt på huset, og senere blev der indrettet en egentlig legeplads med sandkasse og gyngestativ med gynge, trapez og ringe. Pladsen var beliggende i den fjerneste nordlige ende af haven, hvor vi også havde mulighed for at få vores eget lille jordstykke til at dyrke et eller andet.

Denne store have passede jo ikke sig selv. Der skulle klippes græs, og klippes hække

– dem var der mange af, og det var tjørnehække allesammen - det var en havemand, som tog sig af det arbejde.
Jeg husker én af dem, han hed Kappel og var en stout, meget sindig og venlig mand; han lignede en indianer. Senere da min storebror Ole og jeg blev ældre, fik vi også tjansen med at slå græsset og vist også klippe hækkene -. Vi drenge spillede fodbold på græsplænen, og når far kom hjem fra arbejde skete det, at han tog del i spillet. Det var sommetider lidt hårdt for det lille magnolietræ nederst i haven at være involveret i vores kampe.

Vores forældre var medejere af en tennisbane, som var beliggende kun hundrede meter fra haven. De øvrige ejere boede også på Næsset, det var bl.a. tobaksfabrikant Ejnar Petersen, hvis store villa var beliggende lige over for banen. En anden medejer var overlæge Karl Frederik Busch. Overlægefamilien boede i en skøn, stor gulkalket villa med en stærkt skrånende have lige ned til fjorden. Flere år blev der lavet Sct.Hans-bål nede på stranden – smukt var det, at bålet kunne spejle sig i fjordens vand. For at der kunne komme rigtig fut i bålet, skete det, at der under kvaset blev lagt lakaffald fra Lakfabrikken.

Da Ole og jeg endnu var små, fungerede vi som bolddrenge for de voksne. Senere, da vi havde fået lært at spille, havde vi meget glæde af at spille på banen sammen med vores kammerater. Tennis var dengang den hvide sport, så vores tennistøj var altid hvidt, og det gjaldt også tennisskoene, som blev kridtet, når der skulle spilles turnering. På et mindre græsareal lige ved tennisbanen hændte det, at der blev spist en lystig frokost, når tennisklubben på Næsset havde udfordret Horsens tennisklub.

Jeg husker selvfølgelig sommermånederne på Næsset som en skøn tid – solen skinnede altid! – bortset fra når tordenvejret foldede sig ud i august, og vi lå i vores køjesenge og kunne høre regnen tromme lystigt på tagpaptaget.

Hen på efteråret var det tiden at få æblehøsten i hus. Der var mange forskellige sorter, de sene sorter skulle først plukkes lige før frosten satte ind. Jeg husker det, som en fornøjelig familie-beskæftigelse.

Vi klatrede i de gamle æbletræer, plukkede forsigtigt æblerne, som så blev opbevaret i bakker i en muret garage i det nordvestlige hjørne af grunden. Hvis frosten blev hård, blev æblehøsten flyttet til et kælderrum i Nørregade 1. Nedfaldne æbler blev lavet til most på et mosteri i Odder og fyldt på flasker med en etiket, hvorpå der stod Appella – vi vidste godt, hvor flaskerne blev opbevaret!

Nå, tilbage til HAVEN og min barndom der. Når jeg stangede ål, så var jeg altid alene, men ålejagten foregik ofte ved jernbanebroen, der lå, hvor vandet fra Nørrestrand og Sundet løber ud i Horsens fjord. Fiskeriet foregik med line og krog påsat en regnorm, som vi jo havde masser af hjemme i haven. Nogle gange var lillesøster Birgit med. Jeg ser for mig, at hun engang sad og skuttede sig under en stor sort paraply - det er bedst at tage på ålefiskeri, når det regner!

Jeg tog også på lystfiskeri sammen med min bror Lars; det var ørreder, vi var ude efter.

Dengang jeg gik på Statsskolen, hed én af mine klassekammerater Jens Jørgen Aagaard, kaldet Lålaw. Hans forældre havde et husmandssted for enden af en slugt i Egebjerg. Hansted å løb som en halvring om deres bolig og have. Det lykkedes nogle gange at fange et par bækørreder i en lille bæk, som løb ud i åen. På en lille seddel skrev Lålaw et livsvarigt fiskekort til mig. Det var vældig rart at komme på besøg i det lille husmandssted, som lå godt beskyttet af høje græsklædte bakker. Moren var en lille trivelig, hjertelig kvinde, og fatter Aagaard var en meget rar og sindig jyde med hænder så store som skovle.

Haven var en dejlig legeplads – en af de foretrukne lege var ”paven lyst i band”, en gemmeleg, hvor ”paven” skulle finde os andre, og hvis vi blev opdaget, blev der banket på en væg og råbt navnet på den uheldige – kunne man se sit snit til at nå frem til den omtalte væg før ”paven”, var man fri!

Der var ikke langt ned til Søbadeanstalten, som var bygget et pænt stykke ude i fjorden. Den lå der som en aflang borglignende bygning med tre tårne. På parkeringspladsen lå en iskiosk, et lille skur, hvor ”ismanden”, altid var iført en hvid lærredsjakke og sort kasket. Sommetider var også hans lille trivelige kone i kiosken. En rund jordbæris kostede 15 øre.
Nu vi er ved isen, så var der en anden form for is nemlig den is, som skulle holde fødevarerne kølige i sommervarmen – køleskab var der ikke. Et par gange om ugen fik vi et par store stænger is, som blev anbragt i midten af et dertil indrettet isskab.

Vi fik mælk og fløde i glasflasker. Tomme mælkeflasker blev sat ved havelågen med en seddel påført dagens mælkeønske. Ved middagstid kom den hestetrukne mælkevogn og udskiftede de tomme flasker med fyldte.

Det var et lille indblik i, hvordan jeg oplevede min barndom i HAVEN.

Finn Holmboe
feb.2020